

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (1950 - 1990)

Διαμόρφωση και ζήτηση

Αποστόλης Ανδρέου, Λέκτορας στο Α.Π.Θ.

Αναστασία Αθανασούλα-Ρέππα, Δρ. Παντείου Πανεπιστημίου, Καθηγήτρια Β'βάθμιας Εκπαίδευσης.

1. Εισαγωγικά

Α. Η παραδοσιακή διάκριση του δημοσίου και ιδιωτικού που εμφανίζεται τόσο στη φιλελεύθερη σκέψη όσο και στη σοσιαλιστική και σοσιαλδημοκρατική πολιτική σκέψη από τον περασμένο αιώνα κυρίως προσδιορίζονταν νομικο-τυπικά και οργανο-λειτουργικά. Οι οριοθετήσεις αυτές που υπήρξαν παραδοσιακά εργαλεία τόσο στην κοινωνική ανάλυση όσο και στην πολιτική πρακτική απαιτούν τις τελευταίες δεκαετίες επαναπροσδιορισμό. Και αυτό γιατί από καιρό έχουν χάσει την "καθαρότητά" τους, αν και διατηρούν τη σκοπιμότητά τους, αφού πολλές λειτουργίες που παραδοσιακά ανήκαν ή εκτελούνταν από το δημόσιο τομέα σταδιακά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες αναλαμβάνονται από τον ιδιωτικό τομέα ή ακόμη εξουσιοδοτούνται ή εκχωρούνται προς τον ιδιωτικό τομέα¹. Εισαγωγικά να σημειώσουμε ότι στην όλη συζήτηση πρέπει να εμπλέξουμε και την επιχειρηματική δραστηριότητα, αφού στο καπιταλιστικό πλαίσιο δεν νοείται ιδιωτικός χώρος χωρίς την επιχειρηματική δραστηριότητα. Συνεπώς στο πεδίο αυτό δοκιμάζονται τα όρια, η αντοχή και οι λειτουργίες της σχέσης \ διάκρισης δημοσίου και ιδιωτικού.

Η σχετική συζήτηση για την εκπαίδευση μπορεί να περιλάβει την ήδη γνωστή διάκριση ιδιωτικής και δημόσιας εκπαίδευσης, την ανάπτυξη πρωτοβουλιών από την πρώτη συνήθως έξω από το οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα προς ενίσχυσή της "ποιότητας" του σε σημείο που τα όρια να είναι αδιαφανή, την ανάθεση από το δημόσιο τομέα εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε ιδιώτες, η ανάπτυξη εκπαιδευτικών, ερευνητικών και επιστημονικών προγραμμάτων από τον ιδιωτικό τομέα με την προστασία και το κύρος του δημοσίου τομέα και όπως εύστοχα έχει σημειωθεί "με το χαρακτηρισμό της μη κερδοσκοπικής δραστηριότητας"².

Τη σχέση \ διάκριση δημοσίου και ιδιωτικού στην εκπαιδευτική δραστηριότητα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε κάτω από το πρίσμα της λεγόμενης "κρίσης"³ της εκπαίδευσης

1. Πρχ. Βλ. Π. Τερλεζής, *Δημόσιος και ιδιωτικός τομέας: Εννοιολογικές και λειτουργικές ασυμμετρίες κοινωνικής οργάνωσης*, περ. Το Θέμα των Κοινωνικών Επιστημών, τ. 1 \ Νοέμβριος 1989, σσ.34-63- F. A. Hayek, *Law legislation and liberty*, Vol. 1-3, Routledge & Kegan Paul, 1982 (ιδιαίτερα το κεφ. 14)

2. Βλ. Π. Τερλεζής, *όπ. παρ. α. 40*.

3. Σχετικά με τις αναγνώσεις της κρίσης βλ. - Αν. Καζιμίς, *Η παγκόσμια κρίση στην εκπαίδευση: Εννοιολογικές διασαφίσεις και προβληματισμοί*, στο Ι. Ε. Πυργιωτάκης, - Ι. Ν. Κανάκης (Επιμ.), *Παγκόσμια κρίση στην εκπαίδευση*, Εκδόσεις Μ. Π. Γρηγόρη, Αθήνα 1992, σσ.13-42- Ε. Ζαμπέτα, *Η εκπαίδευση ως κοινωνική πολιτική του κράτους. Συγκρότηση και επαναδιαπραγμάτευση πολιτικών*, στο Π. Γετίλης - Δ. Γράβαρης (Επιμ.), *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική. Η σύγχρονη προβληματική*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1993, σσ. 223-252- Β. Charlot, *Το σχολείο που αλλάζει. Κρίση του σχολείου και κοινωνικοί μετασχηματισμοί*, Προτάσεις, Αθήνα 1992- T. Husen, *Η αμφισβήτηση του σχολείου. Μια συγκριτική μελέτη για το σχολείο και το μέλλον του στις δυτικές κοινωνίες*, Προτάσεις, Αθήνα 1991

και κυρίως με την υποχώρηση των προνοιακών εκπαιδευτικών πολιτικών ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του '70.

Τα σημερινά εκπαιδευτικά συστήματα ανάγουν τις απαρχές τους στις πολιτικές του 19ου αιώνα με κεντρικό επιχείρημα ότι η εκπαίδευση αποτελεί μια κοινωνική διαδικασία που εξυπηρετεί το γενικό όφελος, πράγμα που ενεργοποίησε τον κρατικό παρεμβατισμό στη συγκρότηση, οργάνωση και λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων. Από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά οι εκπαιδευτικές πολιτικές συναρτηθήκαν με τη γενικότερη ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας⁴.

Η ανάπτυξη της καπιταλιστικής παραγωγής και οι συνακόλουθες αυξημένες ανάγκες σε ειδικευμένο προσωπικό αλλά και η τάση των μεσαίων και κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων για κοινωνική άνοδο προκάλεσαν την αύξηση της ζήτησης της εκπαίδευσης ("εκπαιδευτική έκρηξη") και συνακόλουθα την επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τη διεύρυνση των εκπαιδευτικών θεσμών, την αύξηση των εκπαιδευτικών παροχών και την αύξηση των δημοσίων δαπανών για την εκπαίδευση στο πλαίσιο της προνοιακής πολιτικής.

Η "ισότητα των ευκαιριών" ως προγραμματική διακήρυξη των προνοιακών πολιτικών, η παροχή της δωρεάν δημόσιας εκπαίδευσης, η εξασφάλιση ορισμένων ελάχιστων εκπαιδευτικών standards για όλους και ο έλεγχος των εκπαιδευτικών αγαθών διαμόρφωσε συνθήκες ευρύτερων κοινωνικών συναίνεσεων και συμμαχιών στην άσκηση των εκπαιδευτικών πολιτικών και συνεπώς τη νομιμοποίησή τους.

Η οικονομική κρίση της δεκαετίας του '70 με τις άμεσες επιπτώσεις στα δημοσιονομικά των κρατών που ακολουθούσαν προνοιακές πολιτικές, οι περιορισμοί των δημοσίων δαπανών και για την εκπαίδευση προκάλεσαν βαθμιαία περιορισμό των εκπαιδευτικών παροχών, πτώση των εκπαιδευτικών standards, και διάρρηξη της κοινωνικής συναίνεσης και νομιμοποίησης αφού οι προγραμματικοί στόχοι των προνοιακών πολιτικών δεν επιτεύχθηκαν. Μέσα στο πλαίσιο αυτό εμφανίστηκαν και αναπτύχθηκαν οι

4. Σχετικά με το κράτος πρόνοιας στην Ελληνόγλωσσα βιβλιογραφία βλ. :

- Θ. Μαλαύτας - Δ. Οικονόμου (Επιμ.), Προβλήματα ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα, Εξάντας, Αθήνα 1988
- Ο. Στασινοπούλου, Κράτος πρόνοιας Ιστορική εξέλιξη - Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, Gutenberg, Αθήνα 1990
- Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Οι λειτουργίες του κράτους σε περίοδο κρίσης, Θεωρία και Ελληνική εμπειρία, Αθήνα 1990
- Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα, Αθήνα 1993
- Κ. Τσουκαλάς, Είδηλα πολιτισμού, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1991 - Π. Γετίμης - Δ. Γράβαρης, όπ. παρ.

νεοφιλελεύθερες απόψεις και πολιτικές που έθεσαν σε συνολική επαναδιαπραγμάτευση τις προνοιακές εκπαιδευτικές πολιτικές και αμφισβητήθηκε το Κεϊνσιανό⁵ κράτος πρόνοιας⁶.

Οι νεοφιλελεύθερες απόψεις και πολιτικές απέναντι στο βασικό επιχείρημα ότι η εκπαίδευση είναι αντικείμενο δημοσίου συμφέροντος αντιτάσσουν το επιχείρημα ότι αποτελεί ατομικό δικαίωμα και συνεπώς αποτελεί " επένδυση στο άτομο". Και επειδή το άτομο δεν είναι ικανό, λόγω ηλικίας, να κρίνει το χρήσιμο και το ωφέλιμο και επειδή οι εκπαιδευτικές ανάγκες δεν μπορούν να ικανοποιηθούν με τη θεωρούμενη αποτελεσματική μέθοδο της αγοράς γι' αυτό νομιμοποιείται η στοιχειώδης κρατική παρέμβαση. Συνεπώς αμφισβητείται η δημόσια παροχή των εκπαιδευτικών αγαθών και η αξία της από τη νεοφιλελεύθερη σκέψη και πολιτική. Θεωρούν ότι αυξάνεται ο κρατικός παρεμβατισμός, η δημόσια φορολογία, σπαταλούνται πολύτιμοι οικονομικοί πόροι σε μη παραγωγικούς σκοπούς, ενισχύεται η γραφειοκρατία, παράγονται αναποτελεσματικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες, οι προσδοκίες έμειναν ανεκπλήρωτες, δεν ελέγχονται και δεν αποτιμώνται οι εκπαιδευτικοί θεσμοί, δεν υπάρχει διαφοροποίηση και ευελιξία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σύμφωνα με τις απαιτήσεις των καταναλωτών, περιορίζεται η ελευθερία του ατόμου και των δυνατοτήτων επιλογής του προκειμένου να επιτευχθούν τα ελάχιστα standards για να προωθηθεί η ισότητα των ευκαιριών.

Με βάση αυτές τις αναφορές η νεοφιλελεύθερη σκέψη και πολιτική εισάγει τους όρους και τους μηχανισμούς της αγοράς στην εκπαίδευση χάρη στους οποίους θα επιτευχθεί η " εξυγίανση "στην εκπαίδευση. Οι νεοφιλελεύθερη σκέψη και πολιτική επιχειρεί να λειτουργήσει το εκπαιδευτικό σύστημα ως μια ανταγωνιστική αγορά. Το κλασικό δίπολο δημόσια - ιδιωτική εκπαίδευση προτείνεται να το διαδεχθεί μια πολύμορφη κατάσταση, δημιουργώντας έτσι έναν ανταγωνισμό που θα συμπεριλάβει όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, πράγμα που θα επιβάλει τη λειτουργία και τη διαχείριση της εκπαίδευσης σύμφωνα με την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα. Σ' αυτό το πλαίσιο εγγράφεται και η πρόταση του Μ. Friedman για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης με κουπόνια πληρωμής που δίνονται στους γονείς των παιδιών και χρησιμοποιούνται απ' αυτούς για την πληρωμή των εκπαιδευτικών υπηρεσιών⁶. Οι γονείς νοούνται ως καταναλωτές, συνεπώς σ' αυτούς ανήκει η επιλογή του είδους και ποιότητας των εκπαιδευτικών προϊόντων για λογαριασμό των

5. Σχετικά με τις νεοφιλελεύθερες απόψεις και πολιτικές βλ.

- O.Giscard d'Estaing, Education et civilisation. Pour une revolution liberale de l'enseignement, Fayard, 1971

- A. Madelin, Pour liberer l'Ecole, Robert Laffont, 1984

- R.P.R. - U.D.F, Plat - forme pour gouverner ensemble, 1986 (Για τη Γαλλική περίπτωση)

- L. Bash - D. Coulby (Ed), The education reform act. Competition and control, Cassell, London 1989 (Για την Αγγλική περίπτωση)

- Αν. Καζιμιάς, Εκπαιδευτική κρίση και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: Το παράδειγμα των Η.Π.Α., στο Ι.Ε. Πυργιωτάκης - Ι.Ν. Κανάρης (επιμ.), όπ. παρ. σσ.85-15

- Αν. Καζιμιάς, Η " ιδιωτικοποίηση " στην εκπαίδευση : Διεθνείς προοπτικές και προβληματισμοί για την Ελλάδα, περ. " Εκπαίδευση και Επάγγελμα ", τομ. 3ος, τ. 1 \ Μάρτιος 1991, σσ. 9-20 (Αναφέρεται κυρίως στις Η.Π.Α. και την Αγγλία)

Παρουσίαση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών για την εκπαίδευση στα

- Αν. Καζιμιάς, όπ. παρ.

- Ε. Ζαμπέτα, όπ. παρ.

- Απ. Ανδρέου (Εισαγωγή - Επιμέλεια), Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου - Βασική κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Εκδοτικός όμιλος συγγραφέων - καθηγητών, Αθήνα 1982, σσ.23-25

6. Σχετικά βλ. Μ. Friedman, Capitalism and freedom, Chicago 1962, επανέκδοση 1982

γόνων τους. Οι νεοφιλελεύθερες επιλογές ενισχύουν μορφές ιδιωτικοποίησης⁷ της εκπαίδευσης, περιορίζουν την κρατική χρηματοδότηση των εκπαιδευτικών θεσμών, υποβαθμίζουν ή (και) ακυρώνουν εκπαιδευτικούς θεσμούς που εξασφάλιζαν αντισταθμιστικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες, αμφισβήτησαν το ρόλο του κράτους, των εκπαιδευτικών θεσμών, κεντρικών και περιφερειακών και των εκπαιδευτικών να έχουν καθοριστικό λόγο στις εκπαιδευτικές αποφάσεις. Για τους τελευταίους η αμφισβήτηση εντάσσονταν στο πλαίσιο της αμφισβήτησης της νομιμοποίησης των κορπορατίστικων συμφερόντων, τα οποία θεωρούνται ότι συγκρούονται με τα δικαιώματα των καταναλωτών των εκπαιδευτικών προϊόντων⁸. Οι πολιτικές αυτές οδήγησαν στην αμφισβήτηση ή (και) στην απορρύθμιση της δημόσιας εκπαίδευσης, στην αμφισβήτηση της προγραμματικής θέσης για "εκπαίδευση για όλους", στην αμφισβήτηση του ιδεολογικού δεσμού μεταξύ του "εξουγχρονισμού" και του εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης που ανάγεται στην περίοδο του μεσοπολέμου, στην υιοθέτηση πολιτικών ιδιωτικοποίησης και διαφοροποιημένης απόκτησης εκπαιδευτικών αγαθών και στην εφαρμογή της αρχής της "δημόσιας επιλογής" (public choice)⁹. Στο πλαίσιο αυτό ενισχύθηκε η ιδιωτική εκπαίδευση και διευρύνθηκαν τα πεδία δράσης του ιδιωτικού τομέα για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την έρευνα από τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Ιδιαίτερα προνομιακό πεδίο του ιδιωτικού τομέα έχει αποτελέσει και αποτελεί η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση (Τ.Ε.Ε.).

Η παρατηρούμενη μεγάλη ανεργία, κυρίως των νέων, στις ευρωπαϊκές χώρες, αποτέλεσα της οικονομικής κρίσης των τελευταίων χρόνων, έδωσε την αφορμή για επανεξέταση του θεσμού της τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης και σηματοδότησε κυρίως για τη χώρα μας (σε πολλές είχε προηγηθεί κατά μια δεκαετία περίπου) τη δημιουργία του δικτύου επαγγελματικής κατάρτισης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη συνθήκη του Maastricht έθεσε σε εφαρμογή μια πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που αποβλέπει να διευκολύνει την προσαρμογή στις μεταλλαγές της βιομηχανίας, να βελτιώσει την αρχική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, να διευκολύνει την πρόσβαση σ' αυτήν και να προωθήσει την κινητικότητα και τη συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Οι εκπαιδευτικές πολιτικές των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαρακτηρίζονται τελευταία πιο έντονα από μια προσπάθεια "επανασύνδεσης" της εκπαίδευσης με την οικονομία, πράγμα που σημαίνει ότι η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση εκτός από πολιτική της εκπαίδευσης αποτελεί και πολιτική παρέμβασης στην αγορά εργασίας¹⁰. Με την έννοια αυτή μοιάζει να απειλείται το ισχύον σύστημα προγραμματισμού της Τ.Ε.Ε. στη χώρα μας δηλ. το μοντέλο ανάπτυξης της κοινωνικής

7. Μια επισκόπηση της έννοιας της ιδιωτικοποίησης βλ.:

- J. Le Grand - R. Robinson (eds.), *Privatisation and the Welfare State*, G. Allen and Unwin, London 1984
 - S. Kamerman - A. Kahn (eds.), *Privatisation and the Welfare State*, Princeton University Press, Princeton 1989
 - Αν. Καζιμιάς, Η "ιδιωτικοποίηση" (...), όπ. παρ.

8. Σχετικά βλ. B. Charlot, *La politique de l'Education nationale*, στο B. Charlot (Ed.), *L'Etat de la France et de ses habitants*, La Decouverte, 1987

9. Κριτική για τις απόψεις και την πολιτική των νεοφιλελεύθερων βλ. B. Charlot, όπ. παρ.

10. Βλ. Α. Δεδουσιπούλου, *Θεσμοί και πολιτικές στην ελληνική αγορά εργασίας κατά την περίοδο 1974-94*, Αθήνα Ιούλιος 1994

ζήτησης, από την ανάγκη εφαρμογής του μοντέλου ανάλυσης των αναγκών για ανθρώπινο δυναμικό.

Η πραγματικότητα δείχνει ότι το διπλό δίκτυο εκπαίδευσης που ακολουθήθηκε (γενικής και τεχνικής (και επαγγελματικής εκπαίδευσης) δεν κατόρθωσε να ισορροπήσει τελικά τη ζήτηση και προσφορά για τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό δημιούργησε το σημερινό αδιέξοδο των χιλιάδων ανειδίκευτων "αποτυχημένων" αποφοίτων λυκείου κυρίως γενικού που προσπαθούν να βρουν διέξοδο είτε στις σπουδές του εξωτερικού, είτε στις σπουδές του ιδιωτικού τομέα, είτε της επαγγελματικής αποκατάστασης μέσω του πελατειακού συστήματος διορισμών. Να σημειώσουμε, επιγραμματικά, ότι η νεοφιλελεύθερη σκέψη και πολιτική υιοθετεί τις προτάσεις της εργοδοσίας να ξανακάνει την επιχείρηση χώρο κατάρτισης και να αναπτύξει μετα-σχολικές μορφές κατάρτισης και επιμόρφωσης, οι οποίες θα λειτουργούν στο πλαίσιο μιας προσωρινής και ρευστής απασχόλησης.

Είναι προφανές ότι η ιδεολογική επικράτηση των νεοφιλελεύθερων απόψεων και πολιτικών διαμόρφωσε ή τείνει να διαμορφώσει ένα διαφορετικό τοπίο στη σχέση δημοσίου ιδιωτικού στην εκπαίδευση, είτε ξεπερνώντας την παλαιά θεσμική σχέση δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης είτε επαναπροσδιορίζοντάς την. Η διεθνής εικόνα της ιδιωτικοποίησης της εκπαίδευσης είναι πολύμορφη, παρουσιάζει αντιφάσεις και ιδιομορφίες για κάθε χώρα. Βέβαια με τον όρο ιδιωτικοποίηση σηματοδοτούνται και διαφορετικές διαδικασίες : π. χ. η ατομική ιδιοκτησία μιας σχολικής μονάδας ή σχολικού συστήματος με ιδιωτική χρηματοδότηση και έλεγχο, αύξηση των ιδιωτικών δαπανών για την εκπαίδευση(ή) και την αντικατάσταση των δημοσίων δαπανών με ιδιωτικές, η χρηματοδότηση ή επιδότηση ιδιωτικών ιδρυμάτων, η μετάθεση ποσοστιαίου βάρους της χρηματοδότησης στο μαθητή και στην οικογένειά του.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι η ιδιωτική εκπαίδευση αποτελεί εκχώρηση μιας λειτουργίας που επιτελείται από το δημόσιο τομέα και υπόκειται σε ρυθμιστικές κρατικές παρεμβάσεις σε όλες τις περιοχές του συστήματος και αυτό δεν ισχύει μόνο στην Ελληνική περίπτωση¹¹.

Στην Ελληνική περίπτωση η " ιδιωτικοποίηση " της εκπαίδευσης προβλήθηκε από το κόμμα της " Νέας Δημοκρατίας " και τις προγραμματικές δηλώσεις ως κυβερνώντος κόμματος. Συγκεκριμένα είχε υποστηριχθεί :

α) " Η εθνική διάσταση της Παιδείας απαιτεί μια πολιτική χωρίς κομματικές σκοπιμότητες, με διαύγεια και σταθερότητα στόχων και σκοπών, ελευθερία επιλογών, άμιλλα, αξιοκρατία και επάρκεια πόρων, προσώπων και εγκαταστάσεων, μέσα στα πλαίσια ενός δημιουργικού ανταγωνισμού."

11. Η κρατική παρέμβαση εκφράζεται σε κάθε περίπτωση:

- α) Στα ακολουθούμενα προγράμματα σπουδών και στα ωρολόγια προγράμματα.
- β) Στα τυπικά προσόντα και στην υπηρεσιακή κατάσταση του εκπαιδευτικού προσωπικού.
- γ) Στις αμοιβές του εκπαιδευτικού προσωπικού.
- δ) Στη χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας του ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου.
- ε) Στις προδιαγραφές της υλικοτεχνικής υποδομής.
- στ) Στον έλεγχο χορήγησης τίτλων σπουδών.
- ζ) Στην άσκηση ελέγχου νομιμότητας.
- η) Στην παιδαγωγική καθοδήγηση των εκπαιδευτικών.

β) Η Πολιτεία οφείλει να εξασφαλίσει επαρκείς πιστώσεις για την Παιδεία, στα πλαίσια των υφιστάμενων δυνατοτήτων, (...). Παράλληλα όμως αναγνωρίζεται η δυνατότητα λειτουργίας της ιδιωτικής εκπαίδευσης, ώστε να διασφαλίζεται το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής σε κάθε διδάσκοντα και σε κάθε διδασκόμενο."

γ) (...) μόλις αρθούν τα συνταγματικά κωλύματα, θα επιτραπεί η ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών Πανεπιστημίων. Η ισοτιμία ευκαιριών θα διασφαλιστεί με παροχή υποτροφιών στους οικονομικά ασθενέστερους που έχουν υψηλές επιδόσεις και προτιμούν να σπουδάσουν στα ιδιωτικά πανεπιστήμια."¹²

Β. Με την εισήγηση αυτή επιχειρείται να οριστούν οι σχέσεις μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού εκπαιδευτικού δικτύου, οι μορφές της ιδιωτικής εκπαίδευσης όπως αυτή ιστορικά εξελίχθηκε τη μεταπολεμική περίοδο, να διερευνηθούν τα σχετικά μεγέθη, η ζήτησή της και οι τάσεις που διαμορφώνονται τόσο στο εσωτερικό της, όσο και σε σχέση με τις μορφές και το δίκτυο της δημόσιας εκπαίδευσης.

Επιχειρείται επίσης να διερευνηθεί η τάση που διαμορφώνεται στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης την τελευταία δεκαετία, και η σχέση που χαρακτηρίζει την τάση αυτή μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού δικτύου. Επειδή το πεδίο αναφοράς της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι αρκετά ευρύ που η ανάλυσή του θα ξεπερνούσε τα όρια αυτής της εισήγησης, επιλέγουμε ως πεδίο έρευνας ένα τμήμα της σχολικής τυπικής εκπαίδευσης που αναφέρεται στα Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια (ΤΕΛ) και στις Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές (ΤΕΣ) του υπουργείου Εθνικής Παιδείας και ένα τμήμα αδιαβάθμιτης και μη εντασσόμενης στο εκπαιδευτικό σύστημα εκπαίδευσης που αναφέρεται στα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ) που επίσης εποπτεύεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας. Η επιλογή αυτή γίνεται λόγω της επικαιρότητας και της ευρύτερης αποδοχής που παρουσιάζουν οι θεσμοί αυτοί καθώς επίσης και λόγω της σπουδαιότητάς τους για την ελληνική κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα αφού απορροφούν σημαντικό αριθμό νέων που δεν έχουν πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι οποίοι θα ενταχθούν σύντομα στην αγορά εργασίας και στην παραγωγή.

Εκτός από τα μεγέθη που θα παρουσιαστούν στην εισήγηση αυτή ενδιαφέρουσα και αποκαλυπτική θα ήταν η μελέτη και η διάρθρωση των εκπαιδευτικών δαπανών του δημόσιου και ιδιωτικού εκπαιδευτικού δικτύου, της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης.¹³ Ενδιαφέρουσα παραμένει και η διερεύνηση των πιθανών αλλαγών στις παραδοσιακές εκπαιδευτικές και πολιτιστικές λειτουργίες των σχολείων σε σχέση με τις χρησιμοθηρικές

12. Βλ. "Νέα Δημοκρατία", Πρόγραμμα για την Παιδεία, Γραμμάτιο Προγράμματος, Φεβρουάριος 1989. Σχετικά βλ. Β. Κοντογιαννόπουλος, Παιδεία Εκαυχρονισμός υπό αναστολή, Αθήνα 1991 - Κ. Χριστίδης, Η φιλελεύθερη πρόταση, Αθήνα 1988.

13. Σχετικά βλ. Κ. Σπυρόπουλος, Η θέση των φροντιστηρίων και των ιδιαίτερων μαθημάτων στον εκπαιδευτικό προϋπολογισμό των Ελληνικών νοικοκυριών, στο Φ. Καλαβάσης - Μ. Μειμάκης, Θέματα διδακτικής μαθηματικών II. Σχολείο - φροντιστήριο - ιδιαίτερο, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος 1994, σσ. 143-180 - Ελ. Καραγιαννόπουλος, Δαπάνες, κόστος, χρηματοδότηση της δημόσιας εκπαίδευσης την εικοσαετία 1969-1989. Τόσες - εξελίξεις, τ. Α' και Β', ΥΠ. Ε. Π. Θ., Αθήνα 1990 - Μ. Χριστοκόκης, Οικονομικές επενδυτικές πρακτικές των φτωχών και μη φτωχών και εκπαιδευτικές ανισότητες, περ. "Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών", τ. 79 (1989), σσ. 89-120. Σχετική είναι και η μελέτη του Στ. Περαχόζου, Εκπαίδευση και ανάπτυξη στην Ελλάδα, 1948-1985. Το σύμπτυτο μιας σχέσης, Θεμέλιο, Αθήνα 1987.

τάσεις που εμφανίζονται στο μαθητικό πληθυσμό, τόσο στο δημόσιο όσο και στο ιδιωτικό δίκτυο της εκπαίδευσης, όπως και οι διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό δίκτυο της κάθε περίπτωσης.

Η ενδεικτική αυτή απαρίθμηση των θεμάτων που μένει να διερευνηθούν αναδεικνύει την ανεπάρκεια της σχετικής έρευνας.

2. Ορισμός του Πεδίου της Ιδιωτικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Ως ιδιωτική εκπαίδευση ορίζεται το εκπαιδευτικό δίκτυο του οποίου οι σχολικές μονάδες ιδρύθηκαν και λειτουργούν από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και αντιδιαστέλλεται με το κρατικό εκπαιδευτικό δίκτυο. Συνεπώς η ιδιωτική εκπαίδευση εξετάζεται από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, οπότε και οργανώνεται το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα και αναγνωρίζεται θεσμικά η ιδιωτική εκπαίδευση.

Το ισχύον Συνταγματικό κείμενο¹⁴ αναφέρεται σε εκπαιδευτήρια "μη ανηκόντων στο Κράτος" και προσδιορίζει την έκτασή τους σε σχολεία προσχολικής αγωγής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Συνεπώς ο ορισμός της ιδιωτικής εκπαίδευσης έχει σχέση με το φορέα λειτουργίας και τον τύπο του σχολείου. Όμως στις "παρυφές" του εκπαιδευτικού συστήματος λειτουργούν μια σειρά σχολεία και σχολικά ιδρύματα που παρέχουν εκπαίδευση, κατάρτιση ή συμπληρωματική εκπαίδευση και επιμόρφωση.

Έτσι ο χάρτης της τυπικής και μη εκπαίδευσης που οργανώνεται και λειτουργεί από φυσικά και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου περιλαμβάνει :

Α) Τα νηπιαγωγεία, την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που λειτουργούν σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 682 \ 77 "Περί ιδιωτικών σχολείων γενικής εκπαίδευσης και σχολικών οικοτροφείων", όπως αυτός έχει τροποποιηθεί και συμπληρωθεί μεταγενέστερα και κυρίως με τους νόμους 817 \ 78, 1035 \ 80 και 1566 \ 85.

Β) Την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση, που περιλαμβάνει τα Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια (Τ.Ε.Λ.), και τις Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές (Τ.Ε.Σ.), η οποία λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 576 \ 77 "Περί οργανώσεως της μέσης και ανωτέρας τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης", όπως αυτός έχει τροποποιηθεί και συμπληρωθεί μεταγενέστερα και κυρίως με το νόμο 1566 \ 85.

Γ) Τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), που λειτουργούν σύμφωνα με το νόμο 2009 \ 92 για το "Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης" και τις Υπουργικές Αποφάσεις Ζ \ 3378 \ 12-5-93 για τις "προϋποθέσεις, όροι και διαδικασία χορήγησης άδειας ίδρυσης και λειτουργίας Ι.Ε.Κ. από Ν.Π.Ι.Δ. ή ιδιώτες" και Ζ \ 4565 \ 8-6-93 για τη "ρύθμιση θεμάτων οργάνωσης, λειτουργίας, υπηρεσιακής και πειθαρχικής κατάστασης του προσωπικού (...) των Ι.Ε.Κ. Ν.Π.Ι.Δ. ή ιδιωτών (...)".

14. Σχετικά βλ. την παραπομπή 18

Να σημειωθεί εδώ ότι η δυνατότητα ίδρυσης ιδιωτικών Ι. Ε. Κ. προκάλεσε τις παρατηρήσεις του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής, το οποίο μάλιστα υπέβαλε ορισμένες προτάσεις¹⁵. Παρ' όλες τις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν για την θεσμοθέτηση ιδιωτικής μεταδευτεροβάθμιας τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης τελικά υιοθετήθηκε το πρότυπο της ιδιωτικής γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στην ίδρυση και λειτουργία των μη κρατικών Ι. Ε. Κ.¹⁶

Δ) Τα ινστιτούτα και τα φροντιστήρια ξένων γλωσσών που λειτουργούν με βάση τις διατάξεις του αναγκαστικού νόμου 2545 \ 1940, όπως συμπληρώθηκε με τον αναγκαστικό νόμο 881 \ 43 και το νόμο 205 \ 49.

Ε) Τα φροντιστήρια " γενικής παιδείας " που λειτουργούν με βάση τον αναγκαστικό νόμο 2545 \ 1940, όπως συμπληρώθηκε με τον αναγκαστικό νόμο 881 \ 43 και το νόμο 205 \ 49.

ΣΤ) Τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών (ΚΕΣ.) που λειτουργούν με βάση το νομοθετικό διάταγμα 9 \ 9-10-1935 (Φ.Ε.Κ. 415-Α) και το νόμο 1966 \ 1991.

Ζ) Ωδεία, σχολές χορού κ.λ.π. που λειτουργούν με βάση τις ίδιες διατάξεις με τις οποίες λειτουργούν τα ΚΕΣ..

Η) Διάφορα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, λογοθεραπείας κ.λ.π. με ασαφές νομικό πλαίσιο.

Θ) Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και επανακατάρτισης, προγράμματα επιμόρφωσης.

Τα παραπάνω μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο κατηγορίες: την επίσημη ιδιωτική εκπαίδευση των περιπτώσεων Α, Β και Γ και την "ανεπίσημη" συμπληρωματική ιδιωτική εκπαίδευση, δηλαδή το ευρύ δίκτυο της άτυπης εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο δεν χαρακτηρίζεται από την αυστηρότητα των κανόνων εφαρμογής του τυπικού δικτύου (π. χ. ταχύρρυθμα προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ., ενδοεπιχειρησιακά προγράμματα, οι περιπτώσεις Δ, Ε, ΣΤ, Ζ που αναφέραμε)¹⁷. Αυτή η αναλυτική κατηγοριοποίηση μας επιτρέπει να διερευνήσουμε τον ειδικό χαρακτήρα κάθε τομέα της ιδιωτικής εκπαίδευσης και κυρίως να προσδιορίσουμε τους λόγους και τις παραμέτρους που οδήγησαν στην ανάπτυξή τους και στη ζήτησή τους.

3. Δημόσια και Ιδιωτική Εκπαίδευση στην Ελλάδα : Διαπιστώσεις από μια ιστορική επισκόπηση

Α. Από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους η ιδιωτική εκπαίδευση συνυπάρχει με την κρατική. Αυτή θεμελιώθηκε με την εκπαιδευτική δράση των ιεραποστολών αρχικά, ενταγμένη

15. Βλ. Βουλή των Ελλήνων - Δ'νση Επιστημονικών Μελετών, Έκθεση επί του σχεδίου νόμου " Εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις ", Αθήνα 14 Ιανουαρίου 1992.

16. Σχετικά βλ. Δ. Ευρυγένης - Α. Μαντάκης, βλ. την παραπομπή 18 - Απ. Ανδρέου, Η τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και το εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, περ. "Δημόσιος Τομέας", τ. 92(1993), σσ. 34-39

17. Σχετικά βλ. T. Labele, Formal, nonformal and informal education : A holistic perspective of lifelong learning, περ. "International Review of Education", vol. 28, No. 2\1982

στο σύνολο ενεργειών κοινωνικής προσφοράς, (νοσοκομεία, ορφανοτροφεία, οικοτροφεία), και την ίδρυση σχολείων από εκπαιδευτικούς που προέρχονταν από τον Ελληνισμό της διασποράς αλλά και από Φιλεκπαιδευτικούς Συλλόγους. Τη διαμόρφωση και την ανάπτυξη του δικτύου της ιδιωτικής εκπαίδευσης ευλόγησαν:

Α) Οι ελλείψεις που παρουσίαζε η προσφερόμενη από το κράτος και τους δήμους εκπαίδευση.

Β) Οι ελλείψεις εκπαιδευτικού προσωπικού και υλικών μέσων.

Γ) Η έλλειψη κρατικών σχολείων " ανώτερης " γυναικείας εκπαίδευσης. Ουσιαστικά η ιδιωτική εκπαίδευση είχε αναλάβει την εκπαίδευση των κοριτσιών. Πρέπει μάλιστα να σημειώσουμε ότι η ίδρυση σχολείων από τους ιδιώτες για τις γυναίκες συνέβαλε στη διακοπή της άμεσης εξάρτησης που είχε η εκπαίδευσή τους από την εκκλησία.

Δ) Η στήριξη που παρείχαν τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, τα οποία συνάρπαζε το " αριστοκρατικό " τυπικό " που ακολουθούσαν τα σχολεία αυτά.

Ε) Η ύπαρξη ντόπιου καθολικού πληθυσμού και η στήριξη της καθολικής μοναρχίας και ιδιαίτερα η πολιτική της αντιβασιλείας στα σχολεία των ιεραποστολών.

Ζ) Το κίνημα του Διαφωτισμού το οποίο εκμεταλλεύτηκαν οι ιεραποστολές. Βέβαια τα σχολεία αυτά δεν ήταν φορείς των προωθημένων ιδεών του Διαφωτισμού αλλά διοχέτευαν θρησκευτικές και πολιτικές κατευθύνσεις με φανατισμό, επιβάλλοντας κανόνες υποταγής. Γι' αυτό διατυπώθηκε η άποψη ότι τα σχολεία των ιεραποστολών λειτούργησαν "κατά τα πρότυπα των καθολικών μεσαιωνικών σχολείων".

Η) Στην πολιτική μερίδας Ελλήνων της διασποράς να επεκτείνουν " προς όλες τις κατευθύνσεις την Ελληνική πολιτιστική ακτινοβολία που αντιστοιχούσε στα υλικά και οικονομικά τους συμφέροντα".

Από πολύ νωρίς, με το Διάταγμα της 6 \ 18 Φεβρουαρίου 1834 για τα Δημοτικά Σχολεία και με το Διάταγμα της 31ης Δεκεμβρίου 1834 για τα Ελληνικά Σχολεία και τα Γυμνάσια αναγνωρίστηκε η ιδιωτική εκπαίδευση (ιδιωτικά σχολεία, "ξένα" σχολεία, "κατ' οίκον διδασκαλία") και ορίστηκε ότι "όπου η Κυβέρνησις δεν ευστήσεν Ελληνικόν Σχολείον, δύναται δήμοι ή ιδιώται να συστήσωσιν τοιούτον ή και τάξεις τινάς εξ ιδίων αναλωμάτων". Σταδιακά τα σχολεία των ιεραποστολών και τα "ξένα" σχολεία που αποτέλεσαν ένα μεγάλο μέρος της ιδιωτικής εκπαίδευσης περιορίστηκαν, ενώ αυξήθηκαν τα σχολεία με Έλληνες ιδρυτές, κάτι που συνέβει με εντυπωσιακούς ρυθμούς τη δεκαετία 1860 - 1870. Από το 1836 ως το 1927 οι κρατικές παρεμβάσεις στην ιδιωτική εκπαίδευση επικεντρώθηκαν κυρίως στο να πετύχουν ένα μερικό συγχρονισμό μεταξύ των λεγόμενων "ξένων" σχολείων και των ιδιωτικών σχολείων με Έλληνες ιδρυτές. Για να επιτευχθεί αυτό επελέγετο ο δρόμος της εποπτείας των ιδιωτικών σχολείων από το υπουργείο "Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδεύσεως" και γι' αυτό ένα μεγάλο μέρος των διατάξεων αφορά αυτού του είδους τις ρυθμίσεις. Η ιδιωτική εκπαίδευση δεν αμφισβητήθηκε αλλά αντίθετα κατοχυρώθηκε συνταγματικά και νομοθετικά. Στο Συνταγματικό κείμενο του 1844 και σ' αυτό του 1864 ορίζονταν ότι "έκαστος έχει το δικαίωμα να συστήνη εκπαιδευτικά καταστήματα συμμορφούμενος με τους νόμους του κράτους". Στο συνταγματικό κείμενο του 1911 περιλήφθηκε διάταξη που προέβλεπε ότι "επιτρέπεται εις ιδιώτας και εις νομικά πρόσωπα η ίδρυσις ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων λειτουργούντων κατά το Σύνταγμα και τους νόμους

του κράτους *. Η ίδια διάταξη επαναδιατυπώθηκε και στο Συνταγματικό κείμενο της Α' Ελληνικής Δημοκρατίας του 1927.¹⁸ Ταυτόχρονα αναγνωρίστηκε από τις πολιτικές ηγεσίες του Υπουργείου Παιδείας ο κερδοσκοπικός χαρακτήρας της ιδιωτικής εκπαίδευσης, η "εμπορία των γραμμάτων" κατά την επιτυχή έκφραση. Οι κρατικές παρεμβάσεις από το 1928 ως το 1940 στόχευαν στην οργάνωση της εποπτείας των ιδιωτικών σχολείων, στην εφαρμογή των σχολικών προγραμμάτων που ίσχυαν στην προσφερόμενη από το κράτος εκπαίδευση, στην τακτοποίηση των προβλημάτων που είχαν προκύψει στα "ξένα" σχολεία και στη διασφάλιση του διδακτικού προσωπικού.¹⁹

Β. Το ενδιαφέρον για ανάπτυξη της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΤΕΕ) ως μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος εμφανίζεται στη χώρα μας στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα. Συστηματική όμως προσπάθεια αναλαμβάνεται μετά το Β'. Παγκόσμιο Πόλεμο και συγκεκριμένα την περίοδο 1949-59, οπότε η ΤΕΕ εντάσσεται στη μέση βαθμίδα της σχολικής εκπαίδευσης και το ΥΠΕΠΘ αναλαμβάνει το συντονισμό και την εποπτεία της.

Μέχρι τότε η ΤΕΕ παρέχονταν διάσπαρτη και ανεξάρτητη από διάφορα υπουργεία ανάλογα με την κατεύθυνσή της. Έτσι οι ιδιωτικές τεχνικές και επαγγελματικές σχολές, μέσες και κατώτερες λειτουργούσαν υπό την εποπτεία κυρίως των Υπουργείων Βιομηχανίας και Εμπορικής Ναυτιλίας. Γι αυτό και τις βασικότερες ιδιωτικές σχολές Τ.Ε.Ε. τις συναντάμε στο τέλος κυρίως του περασμένου αιώνα έως τα μέσα του 20ού, στα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα και στα κέντρα που διέθεταν μεγάλα εμπορικά λιμάνια, Σύρος, Πάτρα, Πειραιάς, Θεσ/νίκη ²⁰. Η προσφορά της ιδιωτικής ΤΕΕ στον παραγωγικό τομέα υπήρξε αρκετά σημαντική για όλη την περίοδο που στο επίσημο σχολικό δίκτυο επικρατούσε ο μονόδρομος της Γενικής Εκπαίδευσης με μόνη διέξοδο το Πανεπιστήμιο ή την αγορά εργασίας, χωρίς όμως καμία ειδικευση.

Με τη μεταρρύθμιση του 1959 η ΤΕΕ εντάσσεται στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα και με το ΝΔ 3971/59 ιδρύονται οι πρώτες δημόσιες μέσες και κατώτερες επαγγελματικές σχολές και οι διατάξεις αυτές επεκτάθηκαν και στις ιδιωτικές επαγγελματικές σχολές. Από τότε η συνύπαρξη δημόσιας και ιδιωτικής ΤΕΕ αποκτάει μόνιμο χαρακτήρα. Στις κυβερνητικές εξαγγελίες η ΤΕΕ εμφανιζόταν ως ο παράλληλος δρόμος της γενικής με

18. Σχετικά με τη νομοθεσία και τα συνταγματικά κείμενα βλ.:

- Φ. Βεγλερής, Η ιδιωτική εκπαίδευση και τα όρια της κρατικής επεμβάσεως περ. *Νομικό Βήμα*, τομ. 31, τ. 2, σσ. 161-172
- Δ. Ευρυγένης - Β. Σκουρής, Τα συνταγματικά όρια των νομοθετικών παρεμβάσεων στην ελευθερία της ιδιωτικής γενικής εκπαίδευσως (Γνωμοδότηση), περ. *Άρμενόπουλος*, τ. 39 (1985), σσ. 371-382
- Δ. Ευρυγένης - Α. Μαντάκης, Η συνταγματική προστασία της ιδιωτικής επαγγελματικής ή άλλης ειδικής εκπαίδευσης (Γνωμοδότηση), περ. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τ. 6 (1986), σσ. 931-945
- Απλ. Ανδρέου, Θέματα ιστορίας της νεοελληνικής εκπαίδευσης, Υπηρεσία Δημοσιευμάτων του Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1993, σσ. 136-180

19. Για την ιστορία της ιδιωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα βλ.:

- Απλ. Ανδρέου, όπ. παρ.
- Ε. Papageorgiou, Les cadres institutionnels et ideologiques de l'education privée en Grèce : 1950-1985, Université Paris V - R. Descartes, Octobre 1989

Διάσπαρτες αναφορές υπάρχουν σε αρκετά βιβλία και άρθρα.

20. - Βλ. Α. Σαπουνάκη - Δρακάκη "Η εκπαίδευση της εργατικής τάξης στον Πειραιά το 19ο Αιώνα. *Τα Ιστορικά*", τομ. Γ, τ.3, σσ. 387-415

4. Τα Ποσοτικά Δεδομένα²² και Ορισμένες Παρατηρήσεις

Τα ιδιωτικά νηπιαγωγεία μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70 παρουσιάζουν σε απόλυτους αριθμούς μια εντυπωσιακή άνοδο που συνοδεύτηκε από αντίστοιχη απορρόφηση νηπίων. Έτσι το 1955 απορροφούσαν το 9,7% των νηπίων που παρακολουθούσαν το νηπιαγωγείο, το 1960 απορροφούσαν το 15,7%, το 1965 το 18,7%, το 1975 το 14,5%. Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 παρουσιάζουν μια φθίνουσα πορεία: ενώ το 1955 τα ιδιωτικά νηπιαγωγεία αντιπροσώπευαν το 11,8% του συνόλου των νηπιαγωγείων, το 1975 το 12,4%, το 1985 αντιπροσώπευαν το 3,6% και το 1990 το 2,5%. Αντίστοιχη ήταν και η πτώση των νηπίων που απορροφούσαν, από το 14,5% του 1975 στο 5,2% του 1985 και στο 4,9% του 1990.

93%. Η πτώση αυτή των ιδιωτικών νηπιαγωγείων, ως ένα βαθμό οφείλεται στο γεγονός ότι αρκετά ιδιωτικά νηπιαγωγεία μετατράπηκαν σε ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς, συνήθως για λόγους οικονομικούς (π.χ. χαμηλοί μισθοί) και για να αποφύγουν την άσκηση εποπτείας από τις περιφερειακές υπηρεσίες του ΥΠΕΠΘ, αφού υπάγονται στο Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Έτσι στις σχετικές στατιστικές δεν εμφανίζονται ούτε οι μονάδες, ούτε τα νήπια (προσχολικής ηλικίας) που απορροφούν.

21. - Βλ. Α. Αθανασούλα - Ρέππα "Η Δευτεροβάθμια Τεχνική-Επαγγελματική Εκπαίδευση και η περιφερειακή της διάσταση στην Ελλάδα" Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή Πάντειο Πανεπιστήμιο 1992 σελ.75-77

[illegible]

1989 Εξέταση εισαγωγής (1960-1990). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (Αθήνα:Ευρω)

- Τζ. Σκούρα-Β. Παπαγεωργίου-Σ. Γε.
- Απ. Ανδρέου. Θέματα (...), οπ. παρ.

Β. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Και τα ιδιωτικά Δημοτικά σχολεία αποτελούν μικρό ποσοστό των δημοτικών σχολείων. Το 1955 αντιπροσώπευαν το 6,8% των συνολικών σχολικών μονάδων, το 1965 το 7,4% και το 1990 το 5%. Στο σύνολο των μαθητών που φοιτούσαν στα Δημοτικά Σχολεία απορροφούσαν το 1955 το 5,5%, το 1965 το 7,3% το 1980 το 6,3% και το 1990 το 6,8%. Τα ποσοστά αυτά είναι σαφώς μικρότερα γιατί στην καταγραφή των ιδιωτικών σχολείων περιλαμβάνονται από τη Ε. Σ. Υ. Ε. και το ΥΠ. Ε. Π. Θ. και τα μειονοτικά σχολεία της Θράκης. Τα μειονοτικά σχολεία της Θράκης λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους 682 \ '77 (περί ιδιωτικών σχολείων) και 694 \ '77 * περί μειονοτικών σχολείων της μουσουλμανικής μειονότητας * και την Υπουργική Απόφαση του ΥΠ. Ε. Π. Θ. Ζ2 \ 141 \ 31-5-1994. Ο μεγαλύτερος όγκος των ιδιωτικών δημοτικών σχολείων βρίσκεται στις αστικές περιοχές: το 1975 ήταν το 94,5% των ιδιωτικών και απορροφούσαν το 12,1% των μαθητών - τριών, το 1980 ήταν το 91,6% και απορροφούσαν το 8,5% των μαθητών - τριών και το 1985 το 88,8% και απορροφούσαν το 7,4% των μαθητών - τριών.

Γ. Δευτεροβάθμια (Γενική) Εκπαίδευση

Από τα ποσοτικά στοιχεία, και από τη θεσμική εξέλιξη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και από τη διαμόρφωση της υποχρεωτικής φοίτησης (6 χρόνια στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και 3 χρόνια στο Γυμνάσιο) μας υποχρεώνει σε μια χρονική τομή. Έτσι η πρώτη περίοδος εκτείνεται από τη δεκαετία του '50 ως το 1977 και η δεύτερη από το 1977 ως σήμερα

Στην πρώτη περίοδο και συγκεκριμένα το 1955 οι ιδιωτικές σχολικές μονάδες της Μέσης Εκπαίδευσης αντιπροσώπευαν το 34% του συνόλου των σχολικών μονάδων και απορροφούσαν το 12,6% των μαθητών - τριών που φοιτούσαν σ' αυτές, το 1960 αντιπροσώπευαν το 44% και απορροφούσαν το 17%, το 1965 αντιπροσώπευαν το 25,5% και απορροφούσαν 12,5% και τέλος το 1975 αποτελούσαν το 23% και απορροφούσαν το 11% των μαθητών - τριών.

Τη δεύτερη περίοδο έχουμε τη θεσμική διάκριση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε δύο βαθμίδες, το Γυμνάσιο και το Λύκειο²³, συνεπώς η ποσοτική προσέγγιση θα γίνει ανά βαθμίδα.

Το 1978 τα ιδιωτικά Γυμνάσια αντιπροσώπευαν το 18% του συνόλου των Γυμνασίων και το 1990 το 4%. Το 1978 απορροφούσαν το 5,3% του συνόλου των μαθητών - τριών που φοιτούσαν στα Γυμνάσια και το 1990 μόλις το 3,6%.

Το 1978 τα ιδιωτικά Λύκεια αντιπροσώπευαν το 20,5% του συνόλου των Λυκείων και το 1990 το 5,5%. Το 1978 απορροφούσαν το 10,3% του συνόλου των μαθητών - τριών που φοιτούσαν στα Λύκεια και το 1990 μόλις το 4,4%.

23. Βλ. Νόμος 309\76 * περί οργάνωσης και διοίκησης της γενικής εκπαίδευσης *, με τον οποίο καθιερώθηκε και η 9ετής υποχρεωτική φοίτηση.

Γεωγραφικά την πρώτη περίοδο, αν και ο μεγάλος όγκος των ιδιωτικών σχολικών μονάδων ήταν συγκεντρωμένος στους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης ωστόσο βρίσκουμε ιδιωτικές σχολικές μονάδες στις πρωτεύουσες των νομών κάτι που δεν ισχύει στη δεύτερη περίοδο.

Από τα παραπάνω ποσοτικά δεδομένα προκύπτει ότι : (α) Η τυπική γενική ιδιωτική εκπαίδευση, από το νηπιαγωγείο ως το λύκειο, σταδιακά συρρικνώνεται και γίνεται ελιτίστικη, ποσοτικά περιθωριακά, (β) Οι ιδιωτικές σχολικές μονάδες, της γενικής εκπαίδευσης, σταδιακά συγκεντρώνονται στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα και αυτό πρέπει να συνδιαστεί με τις δαπάνες που απαιτούνται, (γ) Κατά την περίοδο από το 1950 ως το 1977 η δευτεροβάθμια γενική ιδιωτική εκπαίδευση, κάλυπτε πραγματικές ανάγκες και ακολούθησε πτωτικές τάσεις όταν επεκτάθηκε το δημόσιο εκπαιδευτικό δίκτυο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Δ. Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση

Το 1970-71 στις ιδιωτικές τεχνικές σχολές φοιτούσε το 75,4% του συνολικού αριθμού της δευτεροβάθμιας ΤΕΕ. Την περίοδο εκείνη η δικτατορία προσπαθεί να βάλει κάποιο φραγμό στην ιδιωτική πρωτοβουλία και οργανώνει ένα δίκτυο δημόσιας ΤΕΕ με παράλληλη άσκηση αυστηρότερου ελέγχου στις προϋποθέσεις και τους όρους ίδρυσης και λειτουργίας των ιδιωτικών σχολών (Ν 685/72). Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν να μειωθεί το ποσοστό των ιδιωτικών σχολών από 75,4%, που ήταν σε 54,1% το σχολ. έτος 1973-74. Το πρότυπο των ιδιωτικών μέσων και κατώτερων τεχνικών σχολών εφαρμόστηκε και από το δημόσιο ώστε στη μεταπολίτευση σχεδόν κάθε νομός είχε και από μια σχολή αυτού του προτύπου. Το 1976-77 το ποσοστό της ιδιωτικής ΤΕΕ κατέρχεται στο 37,5%. Μετά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του έτους αυτού και τη δημιουργία των τεχνικών και επαγγελματικών λυκείων καθώς και των τεχνικών σχολών νέου τύπου (η συνύπαρξη όλων συγκροτούσε το ΚΕΤΕ), αλλάζουν και οι προδιαγραφές για την ιδιωτική ΤΕΕ και δίνεται η δυνατότητα μετατροπής των ιδιωτικών επαγγελματικών σχολών σε ιδιωτικά ΤΕΛ και σχολές νέου τύπου. (Ν. 576/77 και ΠΔ.813/77). Ο νόμος 1566/85 δεν επιφέρει σημαντικές μεταβολές στο δίκτυο της δευτεροβάθμιας ΤΕΕ αφού καταργεί τα ΚΕΤΕ και ενοποιεί διοικητικά τα Τεχνικά και Επαγγελματικά Λύκεια σε μια σχολική μονάδα (ΤΕΛ) και μετονομάζει τις σχολές νέου τύπου σε Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές. Σε όλο το διάστημα από το 1977 μέχρι το 1990 δεν χορηγούνταν αδειες για ίδρυση νέων ιδιωτικών σχολικών μονάδων ΤΕΕ, παρά μόνο επιτρέπονταν η μετατροπή των παλαιού τύπου, γι' αυτό και μέχρι το σχολικό έτος 1989-90 τα ποσοστά που φοιτούσαν στην ιδιωτική ΤΕΕ μειώνονταν σταθερά και αυξάνονταν αντίστοιχα τα ποσοστά της δημόσιας. Όμως το 1990 η κυβέρνηση της "Νέας Δημοκρατίας" με βάση τις νεοφιλελεύθερες απόψεις της με το Ν 1982 αρθρ. 111 επέτρεψε τη χορήγηση αδειών ίδρυσης και λειτουργίας νέων σχολικών μονάδων ΤΕΕ με δυνατότητα μάλιστα λειτουργίας στα ΤΕΛ και στις ΤΕΣ και ειδικών τμημάτων για αποφοίτους γενικών λυκείων. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν να αυξηθεί το ποσοστό της ιδιωτικής ΤΕΕ από 7,8% που ήταν στο σχολ. έτος 1989-90 σε 10,3% το επόμενο σχολ. έτος 1990-91 και να φτάσει το 13,2% το 1992-93 (βλ. πίνακα 7).

Σχετικά με τις ειδικότητες που καλύπτει η ΤΕΕ, παρ' ότι θα ανέμενε κανείς ως εκπαιδευτική πολιτική, να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της ελληνικής αγοράς εργασίας, εν τούτοις διαπιστώνεται διάσταση ανάμεσα στις ειδικότητες της ΤΕΕ και τους αναπτυξιακούς κυρίως κλάδους της βιομηχανίας καθώς και σε πολλές τοπικές αγορές εργασίας²⁴. Το φαινόμενο αυτό σχετίζεται περισσότερο με την αδυναμία λήψης αποφάσεων στο επίπεδο της ηγεσίας της κεντρικής διοίκησης του ΥΠΕΠΘ, αποφάσεις που θα αφορούν καινοτομικά προγράμματα δράσης στην ΤΕΕ, με αποτέλεσμα αυτή να χαρακτηρίζεται από στατικότητα και ομοιομορφία και λιγότερο με την πληροφόρηση και τη ζήτηση της αγοράς εργασίας. Αντίθετα η ιδιωτική πρωτοβουλία έχει τη δυνατότητα να κινηθεί πιο ευέλικτα στον τομέα των ειδικοτήτων. Από τη διερεύνηση των ειδικοτήτων μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής ΤΕΕ προκύπτει ότι στους τεχνολογικούς κυρίως τομείς (μηχανολογικό, ηλεκτρολογικό, πληροφορικής και εφαρμοσμένων τεχνών) οι ειδικότητες δεν διαφοροποιούνται σημαντικά, αντίθετα στους τομείς γεωτεχνικού, οικονομίας και διοίκησης και κοινωνικών υπηρεσιών οι διαφοροποιήσεις εντοπίζονται στα εξής: ο ιδιωτικός τομέας δραστηριοποιείται με νέες ειδικότητες κυρίως στους τομείς

α) οικονομίας και διοίκησης με έμφαση στα τουριστικά επαγγέλματα, (ξενοδοχειακών, ναυτιλιακών και αεροπορικών επιχειρήσεων, καθώς και επιχειρήσεων μεταφορών) τα οποία στο δημόσιο είναι ανύπαρκτα προφανώς λόγω και του ανταγωνισμού με τον ΕΟΤ, και
β) κοινωνικών υπηρεσιών με έμφαση στα παραϊατρικά (βοηθός αναισθησιολόγου, φυσικοθεραπευτού, φαρμακοποιού) και τη διαιτητική. Αντίθετα ο δημόσιος τομέας προηγείται στις ειδικότητες του γεωτεχνικού τομέα με έμφαση στην ανθοκομία και στους αγροτοβιομηχανικούς συνεταιρισμούς και τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Η διαφοροποίηση αυτή στην εκπαίδευση είναι επόμενο ότι θα συνοδεύσει και την κατάρτιση.

Ε. Ιστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.)

Η ίδρυση των δημοσίων ΙΕΚ προηγήθηκε από τα ιδιωτικά κατά δύο εξάμηνα, με τη λειτουργία στην αρχή (α' εξάμηνο) 15 πειραματικών ΙΕΚ, που κάλυψαν σχεδόν όλες τις διοικητικές περιφέρειες, εκτός των Ιονίων νήσων και του Νοτίου Αιγαίου, ενώ λειτούργησαν περισσότερα από ένα στις περιφέρειες της Αττικής και κεντρικής Μακεδονίας²⁵. Το δεύτερο εξάμηνο λειτουργίας αυξήθηκαν τα δημόσια ΙΕΚ περίπου σε 38²⁶ για να φτάσουν σήμερα περίπου τα 55²⁷ που μαζί με τα παραρτήματά τους καλύπτουν σχεδόν όλο το γεωγραφικό χώρο σε επίπεδο νομού. Προσφέρουν δε συνολικά 64 ειδικότητες στις οποίες μπορούν να καταρτιστούν οι ενδιαφερόμενοι.

Τα ιδιωτικά ΙΕΚ άρχισαν να λειτουργούν από το Σεπτέμβριο του 1993. Η διαφορά έναρξης λειτουργίας ήταν αποτέλεσμα της έντονης κοινωνικής αντίδρασης (Ανώτατη

24. - Βλ. Α.Αθανασούλα - Ρέππα, Επαγγελματική εξειδίκευση του μαθητικού δυναμικού της δευτεροβάθμιας Τεχνικής-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και περιφερειακές αγορές εργασίας, περ. "Εκπαίδευση και Επάγγελμα", τόμ.3, αριθμ.4\Οκτώβριος 1992, σσ.197-209

25. -Βλ.ΦΕΚ 475\23-7-92 και 702\27-11-92

26. -Βλ. ΦΕΚ 39\3-2-93)

27. -Βλ.Ενημερωτικό έντυπο του ΟΕΕΚ Σεπτεμβρίου 1994 και ΦΕΚ 684 Β\13-9-94

τάσεων και μόνο.

Σύμφωνα λοιπόν με την Πανελλήνια Ένωση Ιδιοκτητών ΙΕΚ το παρελθόν σχολικό έτος υπήρχαν 121 ενδιαφερόμενοι ιδιώτες για ίδρυση ΙΕΚ, 55 στην Αττική και 62 στην υπόλοιπη Ελλάδα (προφανώς πρόκειται για λάθος υπολογισμό των στοιχείων αφού το άθροισμα είναι 117 και όχι 121. Από αυτούς ζήτησαν άδεια λειτουργίας οι 86 και χορηγήθηκε μόνο στους 53, από τους οποίους περισσότεροι απο τους μισούς ήταν στην Αττική και οι υπόλοιποι στα μεγάλα αστικά κέντρα των περιφερειών³¹. Εκτός από τα προγράμματα των 51 ειδικοτήτων που είχε υποδείξει ο ΟΕΕΚ, οι ιδιώτες υπέβαλαν 235 νέα προγράμματα από τα οποία ο ΟΕΕΚ ενέκρινε τα 49. Τα προγράμματα αυτά αφορούν σπάνιες ειδικότητες κυρίως του τριτογενούς τομέα παραγωγής. Το τρέχον σχολικό έτος λειτουργούν 81 ιδιωτικά ΙΕΚ με αρκετά διαφοροποιημένα προγράμματα σε σχέση με τα δημόσια. Από τη διερεύνηση των ειδικοτήτων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών ΙΕΚ³² προκύπτει ότι η διαφοροποίηση εντοπίζεται κυρίως στο γεγονός ότι τα δημόσια ΙΕΚ περιλαμβάνουν ειδικότητες που σχετίζονται και με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής,(π.χ. τεχνικός ανθοκομίας, αμπελοργιάς-οινotecνίας, πτηνοτροφίας, επεξεργασίας γάλακτος, τεχνικός αρδεύσεων, θερμοκηπιακών κατασκευών κλ π), ενώ τα ιδιωτικά πρωτοτυπούν σε ειδικότητες του τριτογενή τομέα και ειδικά στην επικοινωνία. (π.χ. εικονολήπτης,

29. -Βλ. Βουλή των Ελλήνων -Δίωξη Επιστημονικών Μελετών, Έκθεση επί του σχεδίου νόμου "Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Επιστημονικής Μελέτης και άλλες διατάξεις" Αθήνα 14 Ιανουαρίου 1992

Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και άλλες διατάξεις. Αθήνα 14 Ιανουαρίου 2010.

30. - ΒΑ. Αλιόφης Χ. Γιαννάρι και Ι. Χαράλαμπος. Η ενδοατομική λογική και Πώς λειτουργεί το κύκλωμα της παραπαιδείας. "Καθημερινή της Κυριακής", φύλ. της 2ας και 3ης

Οκτωβρίου 1994

31. - Βλ. περ. Ήπαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, αρθρ. φυλ. 510Κατωθίως 440αφρ
32. - Βλ. Ενημερωτικά έντυπα ειδικοτήτων δημόσιων και ιδιωτικών ΙΕΚ Σεπτεμβρίου 1994

ηλεκτρονικός μοντάζ, χειριστής ηλεκτρονικής συναρμολόγησης εικόνας (μοντέρ) κλ.π.) Το φαινόμενο αυτό ήταν αναμενόμενο καθώς η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν θα ήθελε να ενεργοποιηθεί σε πολυδάπανες εγκαταστάσεις (αγροκτήματα, πτηνοτροφία, θερμοκήπια κλπ) για περιορισμένο αριθμό καταρτιζομένων γι αυτό και στρέφεται στη μαζική κατάρτιση και σε μετατρέψιμα επαγγέλματα. (προβλέψεις αυτού του είδους έγιναν και παλαιότερα³³. Οι ενδιαφερόμενοι για κατάρτιση στα ιδιωτικά ΙΕΚ ανήλθαν το Σεπτέμβριο του 1993 σε 25.000.(συνολικά οι αιτήσεις τους ήταν 57.000 αφού κάθε ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα να υποβάλει αίτηση σε περισσότερα από ένα ΙΕΚ), οι εγγραφές όμως που έγιναν ήταν μόνο 5000 χιλ. Επομένως τα ιδιωτικά ΙΕΚ απορρόφησαν κατά την έναρξη της λειτουργίας τους μόνο το 20% της διαμορφωμένης ζήτησης για ιδιωτική κατάρτιση. Η αυξημένη αυτή ζήτηση δημιουργεί σοβαρά ερείσματα για επέκταση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ώστε οι εκπρόσωποί της να δηλώνουν αρκετά αισιόδοξοι για τη νέα σχολική χρονιά, ότι δηλαδή θα διπλασιαστεί ο αριθμός των καταρτιζομένων στα ιδιωτικά ΙΕΚ³⁴. Ας δούμε όμως τι συνέβει με τα δημόσια ΙΕΚ, πόση ήταν η ζήτηση γι αυτά και πόσοι απορροφήθηκαν

Για να υπάρξει δυνατότητα συγκρίσεων με τα ιδιωτικά ΙΕΚ ως χρόνος βάσης λαμβάνεται ο Σεπτέμβρης του 1993. Για λόγους όμως πληρότητας της αναφοράς μας και ιστορικής καταγραφής θα αναφέρουμε και τη ροή των πειραματικών δημόσιων ΙΕΚ. Συνολικά υπέβαλαν αιτήσεις 13.500 υποψήφιοι και επιλέχσαν 4602 δηλαδή το 34%³⁵. Ο περιορισμένος αριθμός των ΙΕΚ, η διαδικασία επιλογής καθώς και η καταβολή διδάκτρων ήταν οι βασικοί λόγοι που αποθάρρυναν τους απόφοιτους λυκείων να συμμετάσχουν στην επιλογή. Διότι οι 13500 ενδιαφερόμενοι αντιπροσωπεύουν μόνο το 17% περίπου του συνολικού αριθμού υποψηφίων που αποκλείονται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ερχόμαστε τώρα στο χρόνο βάσης, το Σεπτέμβριο του 1993, όπου ταυτόχρονα με τα δημόσια λειτούργησαν και τα ιδιωτικά ΙΕΚ. Ο αριθμός των υποψηφίων για κατάρτιση και στα δημόσια ΙΕΚ ήταν σχεδόν ίδιος με αυτόν των ιδιωτικών δηλ. 25.954 χιλ. Ο αριθμός αυτών που επιλέχτηκαν για κατάρτιση στα δημόσια ΙΕΚ ήταν 6.129 χιλ. δηλ ποσοστό 23,6%. Όπως προκύπτει λοιπόν ούτε τα δημόσια ΙΕΚ κατόρθωσαν να ικανοποιήσουν σε μεγάλο βαθμό τη ζήτηση των ενδιαφερομένων για κατάρτιση, πράγμα που σημαίνει ότι το δημόσιο θα πρέπει να επανεξετάσει το θέμα κυρίως σε σχέση με την αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων και την απορρόφηση των καταρτισθέντων από την αγορά εργασίας, για να αποφευχθεί η παραγωγή εξειδικευμένων ανέργων. Σύμφωνα με στοιχεία έρευνας του ΟΕΕΚ από το σύνολο των ενδιαφερομένων για κατάρτιση 17969 υποψήφιοι ποσοστό (72%) περίπου δήλωσε, ότι η επιλογή της ειδικότητας έγινε με βάση τις προσωπικές του επιθυμίες -ικανότητες και αξιολογεί ότι το πιο σημαντικό στην εργασία είναι η προσωπική ικανοποίηση, ενώ μόνο το 27% δήλωσε ότι κριτήριο επιλογής αποτέλεσε η δυνατότητα εύρεσης εργασίας. Το ίδιο περίπου ποσοστό αξιολογεί ως το πιο σημαντικό κριτήριο στην εργασία τη σιγουριά της απασχόλησης, ενώ μόλις το 13% αξιολογεί ως πιο σημαντικό κριτήριο το να κερδίζουν πολλά χρήματα. Σημαντικό θεωρείται το στοιχείο ότι ποσοστό

33. - Βλ. σχετ. Γ. Πατεράκης, Για ποιά επαγγελματική κατάρτιση -εφ. *Ήμερη Ελευθεροτυπία*, φύλ της 12ης Ιανουαρίου 1992

34. - Βλ.εφ. *Ήμερη Ελευθεροτυπία*, Τα ΙΕΚ είναι εδώ, φύλ 2ος Οκτωβρίου 1994

35. - Βλ. Ο ΟΕΕΚ σε αριθμούς, Μάρτιος 1994 σελ 5, Διεύθυνση Προγραμματισμού και Ερευνών ΟΕΕΚ

41% των ενδιαφερομένων δηλώνει ότι θέλει να απασχοληθεί σε μεγάλη επιχείρηση, ενώ το 31% θέλει να γίνει ελεύθερος επαγγελματίας. Τα αποτελέσματα αυτά ενισχύουν από τη μια την άποψη προγραμματισμού της κατάρτισης με βάση το μοντέλο της κοινωνικής ζήτησης. Τί γίνεται όμως από την άλλη στην περίπτωση της εξεύρεσης απασχόλησης; Εδώ πιστεύουμε ότι βρίσκεται και το κρίσιμο ερώτημα γιατί τα ίδια άτομα που δηλώνουν ότι επιλέγουν την ειδικότητα με προσωπικά κριτήρια και απαιτούν την προσωπική ικανοποίηση από την εργασία και την απασχόληση στη μεγάλη επιχείρηση θα μετατραπούν σε λίγο σε σημαντική ομάδα πίεσης προς την πολιτεία για εξεύρεση απασχόλησης, εκτός εάν η ίδια η πολιτεία με δικλίδες ασφαλείας κατοχυρώσει και τα ένα και το άλλο, μέσω του αυστηρού προγραμματισμού της κατάρτισης με βάση το μοντέλο ανάλυσης του εργατικού δυναμικού. Όπως προαναφέραμε αυτό θα εξαρτηθεί από την απορρόφηση των καταρτισθέντων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών ΙΕΚ.

Από τα στοιχεία της ίδιας έρευνας προκύπτει ότι η προέλευση των ενδιαφερομένων για κατάρτιση στα δημόσια ΙΕΚ ήταν: 73% περίπου από το γενικό λύκειο, 21% από ΤΕΛ και 6% από ΕΠΛ. Από το σύνολο αυτών ένα ποσοστό 10% περίπου έχουν βαθμό απολυτηρίου από 18-20, 27% περίπου 16 ή 17, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό 48% περίπου έχουν βαθμό απολυτηρίου από 13-15 και οι υπόλοιποι από 13 και κάτω. Από το σύνολο των υποψηφίων το 77% έχει λάβει μέρος στις γενικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σχετικά με την επαγγελματική πείρα μόνο 26% δηλώνει ότι την έχει. Επίσης σημαντικό είναι το στοιχείο ότι την ενημέρωση για τα ΙΕΚ το 44,6% την πήρε από τα Μέσα Μ.Ε., το 25% από το Λύκειο και μόνο το 7% από δημόσιες υπηρεσίες και το 2,5% από το εργασιακό περιβάλλον. Οι υπόλοιποι ενημερώθηκαν από την οικογένεια ή τους φίλους.

ΣΤ. Βασικές Διαπιστώσεις

Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι στην Ελληνική περίπτωση η τυπική γενική ιδιωτική εκπαίδευση, στην τελευταία δεκαετία του αιώνα μας, σταδιακά συρρικνώνεται και γίνεται ελιτίστικη, ποσοτικά περιθωριακή. Ιδιαίτερα η δευτεροβάθμια γενική ιδιωτική εκπαίδευση ακολούθησε πτωτικές τάσεις, από το 1977 και μετά, όταν επεκτάθηκε το δημόσιο εκπαιδευτικό δίκτυο. Ταυτόχρονα σταθεροποιήθηκε η συγκέντρωση των μονάδων της γενικής ιδιωτικής εκπαίδευσης στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα.

Ειδικά για την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση διαπιστώνουμε ότι αποτέλεσε το προνομιακό πεδίο του ιδιωτικού τομέα σε όλους τους τύπους και τις μορφές της. Από το 1959, οπότε η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση εντάσσεται στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα και δίδεται μια ιδιαίτερη βαρύτητα, μονιμοποιείται η συνύπαρξή της δημοσίου και του ιδιωτικού δικτύου.

Το δεύτερο μάλιστα αναπτύχθηκε εκεί όπου υπήρχε ζήτηση, τόσο γεωγραφικά, όσο και σε ειδικότητες, κάτι που παρατηρείται και τα τελευταία χρόνια με τα ιδιωτικά ΙΕΚ.

Τέλος να επισημάνουμε την ανάγκη διερεύνησης διαφόρων μορφών κυρίως άτυπης εκπαίδευσης, παραδοσιακών (π.χ. φροντιστήρια γενικής εκπαίδευσης και ξένων γλωσσών)

και νέων (π.χ. προγράμματα κατάρτισης) στα οποία δραστηροποιείται ιδιαίτερα ο ιδιωτικός τομέας.

Πίνακας Ι

Νηπιαγωγεία - Νήπια (1950-1990)

ΕΤΗ	ΣΥΝ. ΜΟΝ.	ΙΔΙΩΤ. ΜΟΝ.	ΣΥΝ. ΝΗΠ.	ΝΗΠ. ΙΔΙΩΤ.
1955	954	113	25.218	2.455
1960	1.089	252	40.247	6.331
1965	1.314	249	50.266	9.396
1970	2.402	314	87.087	12.654
1975	3.279	408	108.357	15.720
1980	4.576	313	145.924	13.585
1985	5.163	187	162.155	8.486
1990	5.474	140	141.756	6.929

Πίνακας ΙΙ

Δημοτικά Σχολεία
Μονάδες - Μαθητές/τριες (1950-1990)

ΕΤΗ	ΣΥΝ. Δ. ΣΧ.	ΙΔ. Δ. ΣΧΟΛ.	ΣΥΝ. ΜΑΘ.	ΜΑΘ. ΙΔΙΩΤ.
1955	9.673	657	947.631	52.005
1960	11.157	834	921.262	64.750
1965	10.195	757	900.735	65.775
1970	9.838	701	919.984	61.371
1975	9.694	691	937.123	73.532
1980	9.461	516	900.641	57.468
1985	8.841	424	889.648	53.726
1990	7.755	390	834.688	56.743

Πίνακας ΙΙΙ

Μέση Εκπαίδευση
Μονάδες - Μαθητές/τριες (1955-1976)

ΕΤΗ	ΣΥΝ. ΜΟΝ.	ΙΔΙΩΤ. ΜΟΝ	ΣΥΝ. ΜΑΘ.	ΜΑΘ. ΙΔ. Μ.
1955-56	454	156	197.891	25.245
1960-61	647	286	264.958	45.705
1965-66	909	232	374.616	47.633
1970-71	940	247	456.408	59.428
1975-76	1.160	270	547.016	60.269

Πίνακας 4
Γυμνάσια
Μονάδες - Μαθητές/τριες (1976-1990)

ΕΤΗ	ΣΥΝ. ΜΟΝ.	ΙΔΙΩΤ. ΜΟΝ	ΣΥΝ. ΜΑΘ.	ΜΑΘ. ΙΔ. ΜΟΝ.
1976-77	1.123	225	327.356	24.249
1977-78	1.222	225	356.585	19.709
1980-81	1.415	114	429.362	15.557
1984-85	1.602	84	436.856	14.226
1989-90	1.794	76	442.918	16.711

Πίνακας 5
Λύκεια
Μονάδες - Μαθητές/τριες (1976-1990)

ΕΤΗ	ΣΥΝ. ΛΥΚ.	ΙΔΙΩΤ. ΛΥΚ.	ΣΥΝ. ΜΑΘ.	ΜΑΘ. ΙΔ. ΛΥΚ.
1976-77	983	225	235.339	28.947
1977-78	938	192	223.186	22.900
1980-81	828	85	210.271	11.278
1984-85	940	62	264.418	10.084
1989-90	1.135	62	270.076	12.565

Πίνακας 6
Τ.Ε.Ε.
Μονάδες - Μαθητές/τριες (1958-1989)

ΕΤΗ	ΣΥΝ.ΣΧΟΛ.	ΙΔΙΩΤ. ΣΧΟΛ.	ΣΥΝ. ΜΑΘ.	ΜΑΘ. ΙΔ.ΣΧΟΛ.
1958-59	104	59	30.714	21.760
1963-64	187	79	50.117	33.769
1966-67	283	103	62.273	51.141
1970-71	457	354	92.469	70.159
1976-77	435	232	111.123	34.527
1980-81	746	121	98.527	18.458
1984-85	577	35	98.406	8.350
1988-89	425	31	113.231	----

Πίνακας 7
Ποσοστιαία Διάρθρωση Μαθητικού Δυναμικού Δημόσιας και Ιδιωτικής Τ.Ε.Ε.

Σχολικό Έτος	Σύνολο Μαθητ. Τ.Ε.Ε.	ΔΗΜΟΣΙΑ			ΙΔΙΩΤΙΚΗ		
		Μονάδ.	Μαθητ.	% Μαθητ.	Μονάδ.	Μαθητ.	% Μαθητ.
1983-4	97866	512	88617	90,5	68	9249	9,5
84-5	-	-	-	-	-	-	-
85-6	-	476	117216	-	-	-	-
86-7	142807	503	131507	92,1	49	11300	7,9
87-8	157752	502	144812	91,8	49	12940	8,2
88-9	164652	525	150552	91,4	45	14100	8,6
89-90	160929	539	148424	92,2	41	12505	7,8
90-91	154896	506	138964	89,7	59	15932	10,3
91-92	168791	527	148812	88,1	96	19979	11,9
92-93	181962	542	157942	86,8	114	24020	13,2
93-94	180526	538	160233	88,8	136	20293	11,2

Πίνακας 8
Ποσοστιαία Διάρθρωση Μαθητικού Δυναμικού Δημόσιας και Ιδιωτικής Γ.Ε.Λ.

Σχολικό Έτος	Σύνολο Μαθητ. Τ.Ε.Ε.	ΔΗΜΟΣΙΑ			ΙΔΙΩΤΙΚΗ		
		Μονάδ.	Μαθητ.	% Μαθητ.	Μονάδ.	Μαθητ.	% Μαθητ.
1983-4	252594	802	242624	96,05	59	9970	3,95
84-5	-	-	-	-	-	-	-
85-6	257268	925	247224	96,10	57	10044	3,90
86-7	251766	977	241302	95,85	58	10464	4,15
87-8	244328	998	233703	95,65	58	10625	4,35
88-9	247894	1028	237064	95,64	56	10830	4,36
89-90	250602	1048	238037	94,99	62	12565	5,01
90-91	254468	1036	242351	95,22	63	12167	4,78
91-92	256823	1048	243564	94,84	65	13259	5,16
92-93	256861	1089	243113	94,65	67	13748	5,35
93-94	255584	1099	241596	94,53	71	13988	5,47

Πίνακας 9

Ποσοστιαία Διάρθρωση Δημόσιας και Ιδιωτικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Σχολικό Έτος	Σύνολο Μαθητ. Τ.Ε.Ε.	ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ				ΜΑΘΗΤΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ			
		Γ.Ε.Λ.	%	Τ.Ε.Ε.	%	Γ.Ε.Λ.	%	Τ.Ε.Ε.	%
1983-84	350460	242624	69,7	88617	25,3	9970	2,8	9249	2,6
1984-85	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1985-86	-	247224	-	117216	-	10044	-	-	-
1986-87	394573	241302	61,2	131507	33,3	10464	2,6	11300	2,8
1987-88	402080	233703	58,1	144812	36,0	10625	2,6	12940	3,2
1988-89	412646	237064	57,5	150552	36,7	10930	2,6	14100	3,4
1989-90	411531	238037	57,8	148424	36,1	12565	3,0	12505	3,0
1990-91	409417	242351	59,2	138964	34,0	12167	3,0	15932	3,9
1991-92	425614	243564	57,2	148812	35,0	13259	3,1	19979	4,6
1992-93	438827	243113	55,4	157942	36,0	13748	3,1	24020	5,5
1993-94	436110	241596	55,4	160233	36,7	13988	3,2	20293	4,6